

Становище

От проф. д-р Николай Иванов Ненов,
Директор на Регионален исторически музей – Русе

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор” на тема: “Дигитализация и виртуално експониране на движими културни ценности - културологичен, образователен и технологичен аспект”, от Калина Спасова Сотирова, докторантка на самостоятелна подготовка към катедра „История и теория на културата”, отчислена с право на защита за ОКС “Доктор”, по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Културология – теория и история на културата. Дигитално културно наследство – електронна документация, виртуално експониране).

Настоящата работа се спира на един съществен елемент от музеологията – съдбата на артефактите, без които трудно можем да си представим традиционните музеи. Тяхното опазване, съхранение и представяне е важно условие за споделянето на наследството в последните два века, което днес изглежда недостатъчно. В дигиталния свят на ХХІ век, начините за достигане до наследството се умножават, а за някои групи от посетителските аудитории дигиталният път за достъп до информация за наследството и разкази за миналото, е дигитален. В същото време копията на културните ценности (електронни, възпроизведени с помощта на нови технологии или виртуални) съществуват проблематично у нас, поради все така не докрай уредената ни нормативна база. Основен проблем за употребата им представлява и липсата на визии за тяхното активно включване в процеса на споделянето на наследство.

Текстът на настоящата научна разработка е структуриран в пет глави, заключение, библиография и шест приложения. Особено важен момент в това изследване е наблюдението върху достъпа до информация и знание за съхраняваните в българските музеи артефакти. Разработеният практически път за осъществяване на такъв достъп е съпроводен с осигуряването на подходяща методология за дигитализация, с препоръки и анализи на ситуацията как колекциите да бъдат експонирани онлайн и офлайн, при

спазване на необходимите стандарти.

Формулираното съвсем в началото на текста твърде кратко определение за наследство, всъщност може да заблуди читателя – докторантката познава различните форми на наследството, начините за общуване с него и сама дава множество примери, които показват, че наследството не е единствено “минало” в съвременна употреба. Като се съсредоточава върху дигитализацията, Калина Сотирова установява, че рядко в българските музеи се осъзнава нуждата от обучение за извършването ѝ, не винаги има визия за осъществяването ѝ, което показва, че на дигитализацията не се гледа осъзнато като на интердисциплинарен процес, който може да въведе музеите и в полето на културните и творчески индустрии. Т.е. в още една сфера на икономиката. Поради това докторантката предлага за целта да се подготвим за промяна в духа на програмата “обучение през целия живот”, но изрично подчертава необходимостта от национална културна политика.

Тъкмо защото се фокусира върху културните ценности и начините за представяне на наследството, Калина Сотирова се интригува и от развитието на музея в неговите разнообразни актуални форми. Тя познава основни теории и конкретни практики, а в резултат от серия от интервюта през годините на изследването, задълбочено е разглеждала и българската (музейна) действителност. Това ѝ позволява да формира поглед върху развитие, основано върху включването и употребите на дигитализирани културни ценности. Как се прави това, кои са моделите и защо се прави Калина Сотирова описва в глава Трета. Така описаното знание се превръща в сигурен ориентир за съвременните тенденции на реализации на музейните колекции, спрямо който всеки един музейен мениджър може да прецени къде се намира и доколко неговата визия за развитие на музея е адекватна на съвременността.

Създаването на информационно съдържание (разказването на истории - digital storytelling) е посочено като “най-важният аспект на всички компютърно-генерирани светове. За неговата реализация са необходими иновативни технологии, които вече съществуват, но според автора, - създаването на информационно съдържание “преди всичко се нуждае от вдъхновени сценаристи – музейни куратори”. Без да твърдя, че това е слабост в тезата на автора оставам в очакване на появата на “вдъхновените” създатели на музейните разкази.

Поставям акцент на този момент, тъй като докторантката е определила изследователската перспектива на изследването като технологично опосредстван начин за разказване на истории, свързани с дигитализирани културни артефакти. Тя развива изследването си в културологична, правна и технологична перспектива, с което се съсредоточава в научната рамка на дигиталната хуманитаристика.

Отличното познаване на резултатите от конвертирането на аналогов формат в дигитален дава възможност на докторантката да заключи, че “по същество дигитализацията създава нов продукт”(стр. 50). Измеренията на този продукт, както и средата, в която той пребивава подсказват, че неговото създаване и съществуване служат за споделянето му с широки аудитории, посредством лесен достъп. Регистрацията на липсата до достъп до дигитални форми на наследството води изследователката до търсенето на стандарти за културна информация. Докторантката разработва темата за музейната документация практически и създава версия за електронен паспорт. На пръв поглед това е рутинно действие, но то се явява ключово за възможното управление на колекции, за създаването на дигитални културни ценности, тъй като към настоящия момент в нормативната база у нас подобен модел не съществува. Този принос прави дисертационния труд релевантен към нуждите на българските музеи и към процеса на дигитализация у нас.

Особено важен момент в текста е отговора на въпроса защо ни е нужна дигитализацията по принцип. Посочените (поне) три отговора се концентрират в опазването на артефактите, разширяването на достъпа до тях, дори осигуряване на непрекъснат достъп до него, както и употреби на артефактите в други културни или икономически сфери. Тази позиция безспорно е работеща и важна за бъдещото развитие на музеите, но явно не е осъзнавана глобално. В тази връзка ще посочим опитите за дигитализация в българските музеи от 90-те години на XX век, които усилия не довеждат до ползване на дигиталното съдържание, но това не се случва и с множество от другите музеи, които работят в настоящето. Така пред изследователката (а всъщност – пред музеите у нас) се очертава още една тема, в която българските музеи изостават от работата на своите европейски колеги, а именно – споделянето на наследството чрез дигитални способности.

Ще отбележа един проблематичен момент в основата на настоящата дисертация – част от интервютата или не са дешифрирани вярно, или има неразбиране на записа. Това води до двусмислици в наратива, което може да преобърне нечий твърдения. Разбира се това е

само детайл, който цели да насърчи прецизността в бъдеще и не оказва пряко отношение към достойнствата на научния труд.

Също така като резултат от емпиричните данни се посочва “сериозно разминаване между „представата“ на музейните служители за това какво включва и изисква дигитализацията и чия отговорност е тя”. Налага се да припомним, че дигитализацията не съществува в правния мир по отношение на културното наследство – не и във вида, който би осъществил желаната семантична мрежа (WEB 3.0), поради което претенциите на докторантката тук вменияват излишна вина на “музейните служители”. Като подкрепа към това твърдение мога да добавя и заключението от стр. 162 – “докато държавната културна политика за реална подкрепа за дигитализация не се промени, качествена промяна в онлайн присъствието на българските музеи няма да има”.

Безспорен принос на докторантката е създадената от нея методология за дигитализация на движими културни ценности, която е съобразена с условията в българските музеи, прави се за пръв път и е апробирана в реални условия. Важни моменти са указанията за съвместимост на компютърните програми, което би довело до дългосрочност на процеса, до успешно съхранение на информацията, както и начините за гарантиране на сигурността на системата и нейното управление.

Независимо от сходната на пръв поглед дейност в институциите на паметта – музеи, библиотеки и архиви, процесите, свързани с дигитализацията и производните от това, не са идентични, тъй като библиотеките и архивите не работят с културни ценности. Въпреки това смятам за ценен съветът музеите да се ползват от опита на родните институции, а не непременно да търсят добри практики извън страната по отношение на работещи модели на създаване и представяне на дигитално съдържание.

Докторантката е описала възможните резултати и ползи от дигитализацията, като е наблегнала не само на очакванията на публиките, а и на ползите за самите институции, което е важен мотив за изпълнението на дигитализационна програма. Разбира се съществен момент при започването на този процес е изграждане на връзка между институцията и потребителите на нейния културен продукт, проучванията на нагласите и интересите, както и реализация на визията на експертите.

Извършеният от Калина Сотирова анализ на ползваните стандарти за музейно съдържание по същество са важен принос за развитието на дигитализацията у нас, тъй като предоставя конкретика за формирането на модели за търсене по значения, която може да се ползва при вземането на бъдещи решения.

Ето защо смятам, че дисертационният труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор” на тема: “Дигитализация и виртуално експониране на движими културни ценности - културологичен, образователен и технологичен аспект”, от Калина Спасова Сотирова, е успешно защитен и заслужава положителна оценка.

11.02.2017 г.